

VOLEYBOL TARIXI - KELIB CHIQISHI, RIVOJLANISHI VA BUGUNGI HOLATI

Saminov Donyorbek Muxammadjonovich

Farg'ona Shahar 1-sonli politexnikumi jismoniy tarbiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada voleybol sport turining tarixiy kelib chiqishi, xalqaro miqyosda tarqalishi va O'zbekistonda rivojlanishi haqida tahliliy ma'lumotlar berilgan. Maqolada voleybolning jahon sporti sifatida rivojlanish bosqichlari, FIVB (Xalqaro voleybol federatsiyasi) tashkil topishi, Olimpiya o'yinlariga kiritilishi va plyaj voleyboli kabi yangi yo'nalishlarining paydo bo'lishi batafsil yoritilgan. O'zbekistonda voleybolga qiziqish ortib borayotgani, turli yosh toifalari o'rtasida musobaqalar o'tkazilayotgani hamda yosh sportchilarning xalqaro maydonlarga chiqayotgani haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Voleybol tarixi, Uilyam Morgan, FIVB, sport turi, voleybol qoidalari, O'zbekiston voleyboli, Olimpiada, plyaj voleyboli.

Kirish

Voleybol – bu jismoniy tayyorgarlikni, jamoaviylikni va tezkor fikrlashni talab qiladigan ommaviy sport turidir. Voleybol nafaqat sportchilarning, balki millionlab havaskorlarning sevimli o'yini hisoblanadi. Bugungi kunda voleybol dunyoning har bir mintaqasida faol ravishda o'ynaladi va xalqaro sport musobaqalarida alohida o'rin egallaydi. Ushbu maqolada voleybolning tarixiy kelib chiqishi, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy holati yoritib beriladi.

Voleybol 1895-yilda AQShda Uilyam Morgan tomonidan ixtiro qilingan bo'lib, dastlab “mintonette” deb atalgan. Keyinchalik bu o'yin “volley ball” (to'pni havoda uzatish) nomini olgan va jahon miqyosida keng tarqalgan.

1. Voleybolning kelib chiqishi

Voleybol 1895-yilda AQShning Massachusetts shtatidagi Xristian yoshlar uyushmasi (YMCA) jismoniy tarbiya rahbari Uilyam G. Morgan tomonidan ixtiro

qilingan. Dastlab bu o'yin "mintonette" deb atalgan va asosan katta yoshlilar uchun yumshoq, kam harakat talab qiladigan sport sifatida mo'ljallangan edi.

2. Voleybolning xalqaro miqyosda tarqalishi

1900-yillar boshlarida voleybol Kanadaga, keyin Yevropa va Osiyoga tarqaldi.

1913-yilda Manilada (Filippin) o'tgan Osiyo o'yinlarida ilk bor voleybol rasman tan olingan.

1947-yilda Parijda Xalqaro voleybol federatsiyasi (FIVB) tashkil etildi.

1949-yilda ilk bor erkaklar o'rtasidagi jahon chempionati bo'lib o'tdi.

1964-yilda voleybol Olimpiada o'yinlari tarkibiga kiritildi (Tokio, Yaponiya).

Bugungi kunda FIVBga 220 dan ortiq davlat a'zo bo'lgan.

3. O'yin qoidalari va maydoncha

Jamoa tarkibi: 6 nafar asosiy o'yinchi.

Maydoncha o'lchami: 9×18 metr.

Tarmoq balandligi: erkaklar uchun 2,43 m; ayollar uchun 2,24 m.

O'yin setlari: 3 yoki 5 setdan iborat.

To'p bilan harakatlar: har bir jamoa to'pni 3 marta uzatish huquqiga ega.

4. O'zbekistonda voleybol rivoji

O'zbekistonda voleybol mustaqillikdan oldin ham keng ommalashgan edi. 1960–70-yillarda o'zbekistonlik sportchilar SSSR terma jamoasi tarkibida xalqaro musobaqalarda ishtirok etgan. Mustaqillikdan so'ng voleybol o'zbek sport tizimining ajralmas qismiga aylandi.

Respublikada maktablar, kollejlarda voleybol mashg'ulotlari yo'lga qo'yilgan.

Ayollar va erkaklar o'rtasidagi birinchi ligada jamoalar o'zaro kuch sinashadi.

Har yili O'zbekiston chempionati va yoshlar o'rtasida turnirlar o'tkaziladi.

2023-yildan boshlab O'zbekiston voleybol federatsiyasi xalqaro musobaqalarda faol ishtirok etishni boshladi.

5. Olimpiada va jahon yulduzlari

Voleybolda quyidagi davlatlar yillar davomida yetakchilik qilib kelmoqda:

Erkaklar jamoalari: Braziliya, Rossiya, Italiya, Polsha

Ayollar jamoalari: AQSh, Xitoy, Braziliya, Serbiya

Mashhur voleybolchilar: Giba (Braziliya), Ivan Zaytsev (Italiya), Kim Yeon-koung (Koreya), Karch Kiraly (AQSh)

6. Plyaj voleyboli

1996-yildan boshlab plyaj voleyboli Olimpiada dasturiga kiritildi. Bu o'yin ochiq havoda, 2×2 formatda o'ynaladi va ko'proq harakatlilik hamda chidamlilik talab etadi.

Voleybol bo'yicha muhim sanalar:

1895 Uilyam Morgan tomonidan voleybol ixtiro qilindi (AQSh)

1913 Osiyo o'yinlarida voleybol ilk bor namoyish etildi

1947 FIVB (Xalqaro Voleybol Federatsiyasi) tashkil topdi

1964 Voleybol Olimpiada sport turi sifatida tan olindi

1996 Plyaj voleyboli Olimpiya o'yinlariga kiritildi

Voleybol turlariga misollar:

Zal voleyboli – klassik 6×6 format

Plyaj voleyboli – 2×2, qum ustida o'ynaladi

Sitting voleybol (nogironlar uchun) – nogiron sportchilar uchun o'zgartirilgan o'yin qoidalar bilan

Mini-voleybol – bolalar va o'smirlar uchun soddalashtirilgan o'yin

O'zbekistonda voleybol haqida:

Har yili O'zbekiston chempionati, viloyatlararo turnirlar o'tkaziladi

Ayollar va erkaklar jamoalari mavjud

Sport maktablarida voleybol mashg'ulotlari yo'lga qo'yilgan

O'zbekiston terma jamoasi Osiyo musobaqalarida qatnashmoqda

Xulosa

Voleybol — bu nafaqat sport, balki jamoaviylik, muloqot va salomatlik manbai hisoblanadi. U o‘zining dinamikasi, oson tushuniladigan qoidalari va keng ommaviyligi bilan sportchilar va havaskorlar orasida mashhurlikka erishgan. Bugungi kunda voleybol nafaqat jismoniy tayyorgarlik vositasi, balki butun dunyoda insonlar o‘rtasida do‘stlik va raqobatni mustahkamlovchi vosita sifatida rivojlanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va sport vazirligi nashrlari
2. FIVB rasmiy veb sayti – <https://www.fivb.com>
3. “Sport ensiklopediyasi”, Toshkent, 2018
4. Voleybol federatsiyasi ma’lumotnomasi, 2023